

DANSK KRONIK.

Højesteret afsagde den 17. marts dom i krigsforbrydersagen mod *Best*, *Bovensiepen* og *Pancke*. (General *von Hanneken* blev som bekendt frifundet ved landsrettens dom af 18. juli 1949). Werner Best idømtes 12 års fængsel, Otto Bovensiepen fængsel på livstid og Pancke 20 års fængsel. For de to sidstnævnte vedkommende er det en stadfæstelse af østre landsrets strafudmåling; tre højesteretsdommere ville dog dømme Bovensiepen til døden. Best derimod fik på det foreliggende bevisgrundlag sin straf betydeligt skærpet. Efter at være idømt livsstraf ved Københavns byret den 20. september 1948 fik han ved landsretsdommen i sagen sin straf nedsat til 5 års fængsel. To af elleve voterende højesteretsdommere ville ansætte den forskyldte straf til fængsel i 20 år. — I højesterets dom imødegås repressaljesynspunktet, og der er ved strafudmålingen bl. a. lagt vægt på, at besættelsesmagten ved et antage danske til i tysk tjeneste at øve drab og mishandlinger af landsmænd i høj grad har udæsket den danske civilbefolkning. — Dommene i sagen er udgivet som særtryk af »Højesteretstidende«.

Efter landstingsformand *K. K. Steincke's* udnævnelse til justitsminister den 4. marts har folketingsmedlem, landsretssagfører fru *Edel Saunte* overtaget hvervet som formand for svangerskabskommissionen. Folketingsmand, kommunelærer *Kaj Andresen* er samtidig udnævnt til medlem af kommissionen.

Den permanente straffelovskommission har afsluttet sit arbejde med spørgsmålet om fortabelse af rettigheder som følge af straf og har afgivet betænkning herom til justitsministeriet. Et lovforslag, udarbejdet på grundlag af betænkningen, er forelagt rigsdagen.

Til Københavns opdagelsespoliti er der fra den 1. april knyttet en uddannet *socialrådgiver*, hvis arbejde består i at yde hjælp til lovovertrædere, mod hvem sag ikke gennemføres til dom. Denne virksomhed er endnu kun et forsøg; men hvis det falder heldigt ud, er det hensigten yderligere at søge sådan forsorg udbygget som et supplement til børneværns- og tilsynsarbejdet.

Den særlige klageret har i sin første 10 års-periode, årene 1939 til 1949, behandlet 922 *genoptagelsessager*. Heraf resulterede kun de 33 i en tilladelse til fornyet prøvelse af straffesagen. I disse 33 sager skete der videre det, at de 21 førte til frifindelse eller formildelse, 9 sager førte til stadfæstelse og 2 til skærpelse. I et enkelt tilfælde skete der afvisning ved straffesagens indbringelse for landsretten.

Knud Waaben.

FINSK KRONIK.

Enligt gällande finsk lag (straffverkst. förordn. 2:13) kan fånge *villkorligt frigivas*, då han utstått hälften av sitt frihetsstraff, minst sex månader (i undantagsfall dock först då han utstått två tredjedelar därav). Då det rätt ofta varit tvivelaktigt, huruvida man av villkorlig frigivning kunde emotse önskat resultat, isynnerhet då fånges försörjning i många fall ej har kunnat anses vara säkerställd, har genom justitieministeriets utslag av den 3 februari 1949 villkorlig frigivning underlättats såtillvida, att fånge även i dylika fall kan villkorligt frigivas, såframt han förbinder sig at arbeta på honom anvisad arbetsplats. För att bereda arbetsmöjligheter för dem, som villkorligt frigivas, har inrättats *arbetsläger*, vilka direkt organiseras och övervakas av Fängelseföreningen.

Villkorligt frigiven bör arbeta i arbetslägret tills han med sin förvärvsinkomst hunnit skaffa sig tillräckligt med arbets- och gångkläder och för hans yrkesutövning nödvändiga arbetsredskap samt anskaffat godtagbar bostad och arbetsplats, doch icke längre tid än hans prøvotid varar, men likväl minst tre månader. Den som förordnats till intagande i arbetsläger underkastas till sin frihet endast sådana inskränkningar, som upprätthållande av god ordning, arbetsdisciplin och övervakning av villkorligt frigiven fånge kräver. Den intagne erhåller lön enligt gängse lönenivå. Därav innehålles till arbetslägret för täckande av vårdkostnaderna och de allmänna förvaltningskostnaderna för lägren ett av fångvårdsverket fastställt belopp, som motsvarar högst en femtedel av de i lägret under ordinarie arbetstid förtjänade sedvanliga medeldagslönerna.

Genom detta institut blir till stor del avhjälpt den brist som vidlåder vår lag, nämligen den, att det ej finnes ett mellanstadium (intermediate prison) mellan straffanstalts fullkomliga ofrihet och den frihet, som den frigivne åtnjuter under prøvotid.

Kanske den viktigaste av alla under ovannämnda år realiserade reformer är *avskaffandet av dödsstraff*, som skett genom lagen av den 2 december 1949. Dödsstraffet har varit den enda möjliga reaktion för mord å vänskaplig stats överhuvud (StrL 14:1), och ett alternativt straff för landsförräderi (12:2), vanligt mord (21:1) och för talrika militära brott, ävenom man ej tillämpat det sedan 1826, två korta perioder undantagna, nämligen tiden efter inbördeskriget år 1918 och senast genomgångna krig. Sedan berörda lag den 1 sistlidne januari trätt i kraft, kan detta straff även i de fall det är stadgat i lagen tillämpas blott om brottet ägt rum vid en tidpunkt, da riket varit förklarad i krigstillstånd eller i sådan del av riket där krigstillstånd varit rådande.

Av brottmål har varit det mest celebre s.k. *Kemis upprorsmål*. Under den strejkrörelse, som igångsattes av de yttersta vänsterelement under senaste augusti, strejkade även allmänt arbetarna i de stora sågverk och andra träförädlingsföretag som finnas i Kemi stad

och dess närmaste omgivning. Då sorteringen av stockar till någon del kunde hållas i gång med hjälp av arbetsvilliga, tog de strejkande en hotfull inställning till dem och gjorde den 18 augusti en våldsam demonstration strävande att fåga till de arbetsvilliga som var i den förstärkta polismaktens skydd. Då polismyndigheterna vidtog åtgärder för att förhindra detta, gjorde den närmare tvåtusen människor starka skaran sig skyldig till handgripligheter. De skyldiga åtalades i Kemi rådstuvurätt för uppror (StrL. 16:4). Målet fick väldiga proportioner och väckte stort uppseende. Utslag i målet förkunnades först för några veckor sedan; ett stort antal av de åtalade dömdes till frihetsstraff. De nuvarande regeringen har lämnat till riksdagen en proposition om allmän amnesti åt dem.

Den komité, som i sin tid tillsatts att omarbete *lagstiftningen angående unga förbrytare*, som i praktiken ej visat sig vara tillfredsställande, publicerade år 1949 två betänkanden, som skarpt skilde sig från varandra. Det senast utgivna sattes under diskussion på Finska kriminalistföreningens årsmöte den 8 sistlidne februari, då även de till den fjärde straffrättskonferensen församlade delegaterna från de nordiska grannländerna var närvarande. Betänkandet mötte kritik från inhemska och utländska talares sida. Komitén har beslutit att fortsätta sitt arbete för att utarbeta ett nytt fullkomligt förslag.

Brynolf Honkasalo.

SVENSK KRONIK.

I sin till 1950 års riksdag avgina ämbetsberättelse har riksdagens justitieombudsman, *Folke Rudewall*, lämnat en översikt över sina vid inspektioner gjorda iakttagelser rörande de *föreskrifter* som domstolarna ålägga villkorligt dömda personer *med stöd av 8 § i 1939 års lag om villkorlig dom*. Justitieombudsmannen understryker här att vid avgörande av huruvida föreskrift enligt 8 § skall meddelas den dömde och vid valet mellan olika föreskrifter bör domstolen särskilt tillse, att föreskriften är erforderlig för den dömdes tillrättaförande, att den dömde har utsikt att kunna fullgöra föreskriften *samt att* möjlighet finnes att kontrollera, att den dömde verkligen fullgör vad som ålagts honom. I anslutning till en redogörelse för olika av domstolarna meddelade föreskrifter påvisas vissa oftare förekommande fel vid lagens tillämpning. Bland annat framhålles att domstolarna stundom meddela andra föreskrifter än som avses i 8 §. Beträffande förordnande om *abstinyllkur för alkoholmissbrukare* har justitieombudsmannen uttalat, att dylika föreskrifter fölle inom det lagbestämde området, om den föreskrivna behandlingen ägde rum i samband med intagning å sjukhus eller polikliniskt å sådan anstalt. Utanför detta område låge däremot en föreskrift att fortsätta påbörjad abstinyllbehandling, vilken ej längre kontrollerades av läkare.

Riksdagens första lagutskott har i sin granskning av ämbetsberättelsen anfört följande i frågan om åläggande av abstinyllbehandling:

Justitieombudsmannen har icke tagit ställning till frågan huruvida domstol, när så finnes lämpligare ur den tilltalades synpunkt, äger ålägga honom att undergå sådan behandling utanför sjukhus men under läkarens kontroll och efter dennes anvisningar. Utskottet får såsom sin mening uttala, att ett dylikt avsteg från de uttryckligen tillåtna föreskrifterna, som sker helt i den tilltalades intresse, låter sig väl försvara. Tillika får utskottet understryka justitieombudsmannens i fortsättningen framförda mening, att föreskrift om undergående av abstynylkur bör meddelas med den största urskillning och att samråd med läkare måste vara obligatoriskt för ett beslut om sådan föreskrift.

I ämbetsberättelsen påtalar justitieombudsmannen vidare att vissa domstolar i stor utsträckning delegera befogenheten att utforma innebörden av en meddelad föreskrift till övervakare eller skyddskonsulent.

I sin berättelse påtalar justitieombudsmannen vidare, att den nuvarande *skyddskonsulentorganisationen* är alltför svagt utformad. Konsulenternas arbetsbördan har gjort det omöjligt för dem att i avsedd omfattning åtaga sig övervakningsuppdrag och öva tillsyn över övervakningsfallen. Enligt justitieombudsmannens mening saknas därför den viktigaste förutsättningen för den kriminalvård i frihet, som man genom den kvalificerade villkorliga domen avsåg att möjliggöra, nämligen en effektivt fungerande organisation för skyddsarbetet.

Avslutningsvis erinrar justitieombudsmannen att vid tillkomsten av gällande lag om villkorlig dom den uppfattningen uttalades, att *kvalificerad villkorlig dom* vore mera kännbar för den dömda än enkel villkorlig dom och därför i större utsträckning kunde ersätta frihetsstraff utan att behöfva hänsyn till den allmänna laglydnaden åsidosattes. Med hänsyftning bland annat på nyss nämnda brister finner justitieombudsmannen att så som den kvalificerade villkorliga domen tillämpas i praxis, denna uppfattning icke torde kunna vidhållas. I den allmänna meningen hade otvivelaktigt den åsikten vunnit insteg, att kvalificerad villkorlig dom utan ådömande av straff vore en lindrigare påföljd än villkorlig dom med utsatt straff.

Lagutskottet har för sin del avslutit sig till vad justitieombudsmannen anfört rörande skyddskonsulentorganisationens brister samt uttalat följande:

De genom 1939 års lagstiftning om villkorlig dom införda bestämmelserna om kriminalvård i frihet torde innebära en av de viktigaste landvinningarna inom kriminallagstiftningen. Icke blott hänsyn till klientelet utan även samhällets egna intressen tala för att denna lagstiftning förverkligas på åsyftat sätt. Utskottet vill i förevarande sammanhang understryka angelägenheten av att snara åtgärder vidtagas för att möjliggöra detta.

Frågan om en *utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen* har även i annat sammanhang varit föremål för riksdagens uppmärksamhet.

I årets statsverksproposition har chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Herman Zetterberg*, framhållit, att en utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen framstår som synnerligen angelägen. Sedan departementschefen redogjort för förslag som avgivits av fångvårds-

styrelsen, förklarar han emellertid, att han i rådande statsfinansiella läge är förhindrad att framlägga förslag om inrättande av nya fasta tjänster. Han anför, att man är hänvisad att söka åstadkomma en provisorisk lösning genom att inom ramen för det ekonomiskt möjliga ställa medel till förfogande för mera tillfällig arbetshjälp i de mest arbets-tyngda konsulentdistrikten. För detta ändamål begäres ett belopp av 70.000 kronor, varjämte 10.000 kronor beräknas till ökade omkostnader. Departementschefen anför vidare, att det för att vinna effektivisering av den fria kriminalvården icke är tillräckligt att förstärka konsulentorganisationen. För den omedelbara vården är det nödvändigt, att lämpliga *frivilliga krafter* i väsentligt vidgad omfattning tagas i anspråk för övervakningsuppdrag. Det finns stora personalkategorier som trots att de äro särskilt lämpade endast i mindre utsträckning anlitas, funktionärer i bildningsförbund, religiösa sammanslutningar, fackliga och politiska föreningar, nykterhets-, idrotts- och ungdomsorganisationer samt nämndemän vid domstolarna. För att stimulera intresset för dylika uppdrag föreslår departementschefen, att arvodet till övervakare för villkorligt dömda och till tillsynsmän över villkorligt frigivna höjes, från 8 till 10 kronor för den första månaden och från 2 till 5 kronor för varje efterföljande månad. Kostnadsökningen beräknas till 320.000 kronor.

Båda kamrarna biföllo propositionen. För tillfällig hjälp för skyddskonsulenterna anslogs sålunda 70.000 kronor jämte 10.000 kronor för omkostnader, och för höjning av avordena at övervakare och tillsynsmän 320.000 kronor.

I proposition angående anlagen för fångvårdsanstalterna (kungl. prop. nr 131/1950) har chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Herman Zetterberg*, redovisat de *riktlinjer* efter vilka utredningsarbetet *angående fångvårdens framtida organisation* bedrivs.

Departementschefen framhåller, att den år 1945 godkända stora reformen av straffverkställigheten förutsatte en genomgripande omdaning av fångvårdsväsendet, vilket vid denna tidpunkt i och för sig måste betraktas som högggradigt föråldrat. På grund av fångvårdens dåvarande läge ansågs det, trots att betydande svårigheter måste möta, nödvändigt att man prövade sig fram med de resurser som stodo till buds och försökte komma tillrätta med personella brister och ålderdomliga lokalteter medelst provisoriska anordningar. Emellertid påbörjades en planering för en anstaltsorganisatorisk omläggning på längre sikt.

Härefter framhållas, att under den tid utredningsarbetet bedrivits, ha samtidigt vissa förändringar inom fångvården vidtagits, men att ingen ny större anstalt har tillkommit och att ej heller någon genomgripande ändring av någon i bruk varande anstalt ägt rum. Departementschefen påpekar, att fångvården endast äger tre moderna anstalter, nämligen *Hall* (för förvarade och internerade), *Håga* (för sinnessjuka, tillfälliga vårdfall och undersökningsfall) samt *Skenås* (för ynglingar som ådömts ungdomsfängelse). Samtliga övriga anstalter äro — med undantag av vissa kolonier — mer eller mindre otidsenliga.

Departementschefen förklarar, att den stränga ekonomiska återhållsamheten och de stora byggnadssvårigheter som präglat de senaste åren varit orsak till att situationen icke är bättre, men nämner även,

att skiljaktiga meningar framkommit angående riktlinjerna för det anstaltsorganisatoriska program som måste fastställas. Divergensen i åsikterna sammanhänger enligt departementschefen med att en klar bild saknas av det klientel som behandlas å fångvårdens anstalter. Innan anstaltsorganisatoriska förändringar av större betydelse vidtages, borde därför klarläggas hur det omhändertagna människomaterialet vore beskaffat, dess psykiska och fysiska tillstånd, och vilka förutsättningar som i allmänhet föreläge för dess sociala anpassning i samhället. En sådan klientelundersökning borde ge säkrare utgångspunkter för att fastställa behovet av en klienteldifferentiering, sjukvårdande behandling, psykoterapi och arbetsterapi samt verkligt yrkesarbete, lämpliga sysselsättningsgrenar, lämpligaste storleken och utformningen av anstalterna, säkerhetsynpunkternas tillvaratagande, anstaltshygienen, personalens sammansättning och utbildningsbehov m.m. Departementschefen förklarar, att det är hans avsikt att successivt låta utföra sådana klientelundersökningar, och anmäler, att undersökning av ungdomsfängelseklientelet redan pågår.

Departementschefen har starkt betonat kravet, att för fångbehandlingen erhålles en personal, som utvalts med tanke på dess lämplighet för människovårdande verksamhet, och uttalar, att enligt hans mening hela personalorganisationen bör omprövas.

I fråga om anstalterna framhålles, att slutgiltig behandling av frågan icke bör ske förrän klientelundersökningarna verkställts. Det förutsattes, att man tillgodogör sig erfarenheter som vunnits vid utomlands gjorda experiment med nya anstaltstyper. Som ett mål bör enligt departementschefen uppställas, att anstalterna skola så utformas att de i viss utsträckning kunna tjäna för olika betegendetypers behandling, alltså medge en differentiering inom anstalten till undvikande av de nu alltför ofta förekommande transporterna.

Departementschefen framhåller, att omorganisationen av fångvården lämpligen i stort sett kan uppdelas i tre etapper. Den första etappen skulle avse de *unga* lagbrytarna. Det påpekas, att fångvårdsstyrelsen den 28 oktober 1949 erhållit i uppdrag att med biträde av särskilda sakkunniga utreda frågan om inrättande av en anstalt för särbehandling av särskilt svårskötta, till ungdomsfängelse dömda män. Departementschefen hoppas kunna framlägga förslag till en ny ungdomsanstalt för nästa års riksdag. Arbetet på en definitiv utformning av hela ungdomsbehandlingen borde därefter tagas upp. Den andra etappen skulle omfatta det *abnorma* eller eljest svårskötta klientelet behandlingsfrågor, sjukvårdsfrågorna för fångvårdsanstalterna och de rättspsykiatriska undersökningarna av häktade. I en sista etapp skulle komma anstaltsfrågorna för det *klientel som icke kräver specialbehandling* och för de *häktade*.

Departementschefen slutar med att framhålla, att då det anstaltsorganisatoriske nydaningsprogrammet måste slås ut på en tidrymd av åtskilliga år får det inte stå i vägen för fortlöpande förbättring och utrustning av äldre anstalter, vilka måste beräknas vara i bruk under lång tid framåt. Rön kunde göras som föranledde en omläggning av verkställigheten och av strafflagstiftningen själv.

Planläggningen av den framtida fångvårdsorganisationen skall ske inom justitiedepartementet under ledning av en särskild sakkunnig med biträde av olika experter och under fortlöpande samarbete med strafflagberedningen och olika ämbetsverk.

Carl Holmberg.